

Botanisk Have

Plejeplan

2022-2023

1. INDLEDNING

2. FREDNINGS – OG PLANMÆSSIGE FORHOLD

3. OMRÅDEBESKRIVELSE OG HISTORISKE FORHOLD

4. MÅLSÆTNINGER FOR BOTANISK HAVE

5. PLEJEPLAN

6. MINDRE ANLÆGSARBEJDER OG UDVIKLINGSOPGAVER I PERIODEN 2022-2023

7. STATUS FOR ANLÆGSARBEJDER OG UDVIKLINGSOPGAVER I PERIODEN 2020-2021

Bilag 1 Afgørelse om fredning af Botanisk Have 2018

Bilag 2 Fredningskort

Bilag 3 kvalitetsbeskrivelser for drift af grønne områder 2019

Bilag 4 Botanisk Have nord - elementtyper

Bilag 5 Botanisk Have syd - elementtyper

Bilag 6 Signaturforklaring – elementtyper

1. INDLEDNING:

Der blev d. 25. november 2015 afsagt kendelse om fredning af Botanisk Have. Kendelsen blev endeligt stadfæstet af Miljø- og Fødevareklagenævnet i brev 3. maj 2018. I henhold til fredningskendelsen skal der udarbejdes en plejeplan for haven. "Plejeplanen skal udmønte fredningens formål" som er:

- at sikre området som offentligt tilgængeligt parkområde
- at sikre områdets naturmæssige, landskabelige og rekreative værdier under hensyntagen til den historiske baggrund for områdets nuværende udformning og
- at sikre rammen om en fortsat dynamisk udvikling som rekreativ bypark, herunder dels med mulighed for at udvikle parkens indhold, så det modsvarer de mange brugeres løbende og skiftende behov, og dels så der sikres større naturindhold og øget biodiversitet.

Plejeplanen skal "redegøre for plejeforanstaltninger og mindre anlægsarbejder samt eventuelle detailændringer i almenhedens adgangsret".

2. FREDNINGS- OG PLANMÆSSIGE FORHOLD.

Naturbeskyttelse

Størstedelen af Botanisk Have er fredet i henhold til naturbeskyttelsesloven. Det fredede område omfatter matriklerne 117gt, 117xb, 117ut, 7000dy (Poppelpladsen) og 7000aq (Peter Holms Vej) alle Århus Markjorde. Se bilag XX -

De 3 søer / damme i Botanisk Have er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §3.

Der er ikke registreret fredskovspligt på nogle af arealerne i Botanisk Have

Botanisk Have er ikke udpeget som Natura2000-område, og der er ej heller registreret bilag IV - arter i haven

Hesselbækken er ikke udpeget som et beskyttet vandløb.

Fortidsminder.

Der findes ingen fredede fortidsminder i Botanisk Have

Zonestatus:

Botanisk Have ligger i byzone

Kommuneplanforhold

Botanisk Have er i Aarhus kommunes Kommuneplan 2017 rammebelagt som rekreativt område – 30406RE. I rammebeskrivelsen kan man læse, at "Områdets anvendelse er fastlagt til rekreative formål i form af bypark eller grønt område." Desuden skal Botanisk Have friholdes for anden bebyggelse end den, der er nødvendig for at drive området som park og forskningsområde (drivhusbygninger, væksthuse mv.). Dog kan væksthuset suppleres med bygninger til universitetsformål med nær tilknytning til Botanisk Have".

Lokalplanforhold:

Den fredede del af Botanisk Have er ikke omfattet af en eksisterende lokalplan. Området uden for fredningen, ved Ceres krydset, vil ikke blive lokalplanlagt i forbindelse med etableringen af et nyt indgangsparti til Den Gamle By.

Råstofindvinding og vandindvindingsinteresser:

Der er ingen råstofs – eller vandindvindingsinteresser i Botanisk Have.

3. OMRÅDEBESKRIVELSE OG HISTORISKE FORHOLD

Botanisk Have ligger i et smukt kuperet terræn, der er resterne af 3 morænekløfter, der løber fra højdepunkterne nordvest for Aarhus ned mod Aarhus bugt. Hesselbækken løber igennem hele haven fra nord til syd og er opstemt, så der er skabt i alt 4 søer, hvoraf den ene ligger i Den Gamle By, som er nabo til parken mod vest.

Botanisk Haves historie startede allerede i 1875, da Aarhus by udlejede et areal på ca. 4,5 hektar af 'Møllehavens Toft', til et nystiftet haveselskab til anlæggelse af en planteskole og prøvedyrkning af frugtsorter. Haveselskabet fik senere navnet Det Jydske Haveselskab.

I årene efter lejede haveselskabet mere jord, og haven nåede op på en størrelse af 8 hektar. Da havens drift efterhånden blev for dyr for selskabet, overtog Aarhus kommune i 1911 arealet, og byrådet enedes om at udlægge det som park. Allerede i 1903 havde Aarhus kommune vedtaget en vejplan og i vejplanen indgik anlæggelsen af Botanisk Have. I 1912 blev der afstået areal til etablering af Den Gamle By, men haven er siden hen blevet udvidet gentagne gange. Den seneste udvidelse skete i årene 1942-47. Fra marts 1947 har Botanisk Have været åben hele døgnet. Indtil da var de besøgende ved solnedgang blevet kaldt ud ved klokkeringning og lågerne aflåst.

Botanisk Have dækker i dag ca. 16,2 ha eksklusive væksthuse, P. Holms Vej og Poppelpladsen.

BOTANISK HAVES DELOMRÅDER:

Arboretet:

Arboretet udgør den største del af Botanisk Have og er en samling af træer og buske fra tempererede egne i Europa, Asien samt Nord- og Sydamerika. Træerne er placeret sådan, at de kan udvikle sig frit. Oprindeligt var træerne i arboretet placeret efter botaniske familier. Denne strenge opdeling er man dog sidenhen gået væk fra, men man kan stadigvæk erkende tidligere tiders opdeling, når man færdes i området.

Langt den overvejende del af de repræsenterede planteslægter og arter, der nu findes i Botanisk Have, er et resultat af tidligere tiders internationale samarbejde med botaniske haver verden over.

Ud over de mange træer, indeholder arboretet også mange faciliteter for havens brugere.

I forbindelse med udvidelsen af Botanisk Have blev der i 1948 anlagt en friluftsscene med tilskuerpladser i det nordvestlige hjørne af haven. Her var der fra 1948 og de næste 50 år frem, gratis folkelig underholdning hver onsdag i skolernes sommerferie. Oprindeligt var det Stadsgartnerens kontor, der stod for afholdelsen af parkunderholdningen, men i 1995 overtog det nyoprettede Kulturhus Aarhus ansvaret for arrangementerne, som nu gik under betegnelsen "Sommersjov". Sommersjov blev taget af plakaten i 1999 pga. dårlig økonomi (jvf. Aarhus Wiki). Sommerunderholdningen er siden blevet forsøgt genoplivet i forskellige former, men det er kun blevet til en række enkeltstående arrangementer.

I den sydlige ende af Botanisk Have ligger en mindre småbørnslegeplads. Oprindeligt var der en meget større legeplads til børn i alle aldre i dette område, men den blev fjernet for at gøre plads til den seneste udvidelse af Den Gamle By.

I 2019 blev der, som erstatning for ovenstående, etableret en ny stor legeplads vest for Poppelspladsen.

I Arboretet findes buster af statsministrene H.C. Hansen og Hans Hedtoft. Desuden er der skulptur i bronze med navnet Solskinspigen og en statue af digteren St. Steensen Blicher.

Foto sakset fra samlingen.koes.dk og tripadvisor og Wikimedia.org

Blomsterdalen

Blomsterdalen er et skålformet areal, som ligger ved indgangen til Botanisk Have fra Hjortens Gade i øst. Blomsterdalen blev åbnet for publikum d. 17. juni 1945. Dalen bestod oprindeligt af blomsterrabatter, hvor planterne var inddelt i forskellige systemer. Siden er dalen blevet omlagt, og i dag består den af en rosenhave, en række temahaver og et område med danske plantesamfund, som i dag vedligeholdes af hhv. Botanisk Haves Venner og Aarhus Universitet – se efterfølgende afsnit.

Rosenhaven

Rosenhaven ligger på den nord/østlige skråning af blomsterdalen.

Beslutningen om at etablere en rosenhave på dette sted, blev taget af den daværende Naturforvaltning i slutningen af 1990-erne. Bedenes udformning blev projekteret af den daværende Naturforvaltning, og beplantningsplanen blev udarbejdet med assistance fra Landskabsarkitekt Jane Schul. En stor del af roserne blev leveret af Knud Pedersens planteskole. Bedene afgrænses mod græsset af stålkanter, og i bedene er der sat bånd af chausse'sten imellem de enkelte rosensorter. Kravene til roserne var, at de skulle være sunde og duftende. Tilplantningen af bedene blev påbegyndt i 2000 og afsluttet i 2001. I 2002 blev der opsat pergolabuer, som blev tilplantet med roser i 2003, hvor også det øvrige inventar blev opsat. I de

efterfølgende år skete udskiftning af en række rosensorter, da de oprindelige viste sig mindre robuste end forventet.

I 2011 besluttede Aarhus kommune at nedlægge rosenbedene og andre plejekrævende bede i Botanisk Have. Dette blev dog undgået, idet en flok ildsjæle i 2011 stiftede den frivillige forening "Botanisk Haves Venner", som tilbød at overtage vedligeholdelsen af bla. rosenbedene.

Siden da har rosenhaven været passet af Botanisk Haves Venner. Se afsnit 5: Plejeplan.

Temahaverne og bedene med sirgræsser, liljer og stauder.

Temahaverne ligger på den Syd/vestlige skråning i Blomsterdalen (se oversigtskort). Området består af en række bede i forskellige organiske former - adskilt af grusstier. Bedene er tilplantet med insektvenlige stauder og enkelte mindre frugttræer.

I 2011 besluttede Aarhus kommune at nedlægge Temahaverne og bedene med sirgræsser, liljer og skyggetålende stauder. Dette blev dog undgået idet, en flok ildsjæle i 2011 stiftede den frivillige forening "Botanisk Haves Venner", som i 2012 overtog vedligeholdelsen af disse bede.

Bedene har siden da været passet af Botanisk Haves Venner. Se afsnit 5. Plejeplan.

I Temahaverne finder vi også de frivilliges klubhus. Det blev etableret af Aarhus Kommune i sensommeren 2017 og officielt indviet i 2018.

De Danske plantesamfund.

De danske Plantesamfund ligger på den vestlige skråning af Blomsterdalen.

Området er indviet d. 21. august 2015, og her kan man opleve kystlandskabets tørre skrænter, heden med lilla lyng, den blomstrende eng og strandens barske klima.

Oprindeligt lå der blomsterrabatter på disse arealer, men i 2011 besluttede Aarhus Kommune at nedlægge blomsterrabatter og andre plejekrævende bede i Botanisk Have. Bedene undgik at blive nedlagt idet der blev lavet en samarbejdsaftale mellem Aarhus Universitet og Aarhus kommune om den videre drift og udvikling af området.

Aarhus Universitet har siden da haft ansvaret for driften af arealet og har stået for etableringen af de nuværende plantesamfund. Se afsnit 5. Plejeplan

Stenbedet.

Stenbedet ligger på en skråning vest for væksthuset (se oversigtskort).

I 2011 besluttede Aarhus Kommune at nedlægge stenbedet sammen med andre plejekrævende bede i Botanisk Have. Bedene undgik at blive nedlagt idet der blev lavet en samarbejdsaftale mellem Aarhus Universitet og Aarhus kommune om den videre drift og udvikling af området.

Siden da har stenbedet været passet af Aarhus Universitet og frivillige fra Botanisk Haves venner. Se afsnit 5. Plejeplan.

Surbundsbedet.

Surbundsbedet ligger vest for stenbedet og ud mod den sydlige dam i Botanisk Have (se oversigtskort). I Surbundsbedet finder vi en større samling rododendron og azalea iblandet forskellige lave urter. Som overstandere har vi en gruppe nåletræer af ældre dato.

I surbundsbedet finder vi også busten af digteren Sophus Bauditz.

I 2011 besluttede Aarhus kommune at nedlægge surbundsbedet sammen med andre plejekrævende bede i Botanisk Have. Dette blev dog undgået idet, en flok ildsjæle i 2011 stiftede den frivillige forening "Botanisk Haves venner", som tilbød at overtage vedligeholdelsen af bla. surbundsbedet.

Siden da har surbundsbedet været passet af Botanisk Haves Venner. Se afsnit 5. Plejeplan.

Væksthusene.

I den østlige ende af parken ligger det smukke snegleformede væksthusekompleks, som drives af Science Museerne under Aarhus Universitet. Væksthusene er tegnet af C.F. Møllers Tegnastue og blev opført i årene 1968-70 af Aarhus Universitet. Væksthusene er siden udvidet og renoveret ad flere omgange. De seneste tiltag er etableringen af et nyt botanisk formidlingscenter og et nyt moderne tropisk væksthuse på 1000 m². De nye anlæg er resultatet af et samarbejde mellem Realdania, Aarhus Universitet og Aarhus kommune, og de blev indviet d. 12. september i 2014. "Det nye væksthuse bygger videre på det oprindelige væksthuse' organiske form og er baseret på energirigtige løsninger og viden om materialer, indeklimate og teknologi. Formen er fundet ud fra beregningsprogrammer og er den optimale i forhold til samspillet mellem form og energiforbrug. Det kuplede palmehuse og husets drejning i forhold til verdenshjørner er blevet til, fordi netop denne struktur giver den mindste overflade parret med det største volumen, mest muligt solindfald om vinteren og mindst muligt solindfald om sommeren " (citater fra DN's oprindelige fredningsforslag)

Væksthusene er ikke omfattet af fredningen af Botanisk Have.

Poppelpladsen.

Poppelpladsen er en rund grusplads omkranset af en lav bøgehæk og en krans af formklippede lindetræer. Pladsen ligger på et offentligt vejareal og er indrettet som parkeringsplads for områdets gæster. Pladsen er en del af det fredede område.

Slyngplantepartiet.

Slyngplantepartiet ligger imellem Poppelpladsen og væksthuse. Det består af en sti flankeret af høje plantestativer, som giver støtte til forskellige typer af slyngplanter.

4. MÅLSÆTNINGER FOR BOTANISK HAVE

Overordnet målsætning

Den overordnede målsætning for Botanisk Have er, at den skal være et offentligt tilgængeligt parkområde, som er et attraktivt sted at besøge for alle byens borgere og turister, på alle tider af året. Haven skal desuden være et refugie for vilde planter og dyr.

For at opfylde den overordnede målsætning for Botanisk Have har Team Grønne Områder defineret en række delmål.

Delmål:

Botanisk have skal være attraktiv for planteinteresserede.

Selv om Aarhus Kommune ikke længere driver arboretet som botanisk have i videnskabelig forstand, har de mange besøgende fra ind- og udland en forventning om, at de i en park ved navn "Botanisk Have", kan hente viden om planter – ikke kun i de områder, som Aarhus Universitet har overtaget driften af, men også i arboretet, som udgør den største del af Botanisk Have. Da haven stadigvæk er fyldt med spændende navngivne planter, har vi et godt udgangspunkt for at opfylde dette mål.

Der skal fortsat være en stor artsvariation i arboretet, og plantesamlingen skal bestå af både eksotiske udenlandske arter samt velkendte og hjemmehørende arter fra Danmark.

Det er desuden et mål, at der skal være navneskilte på navngivne træer og buske i arboretet og i slyngplantepartiet. Målet søges nået i samarbejde med frivillige fra Botanisk Haves venner. Aarhus Universitet og Botanisk Haves Venner sørger selv for eventuel skiltning på de arealer, de selv har ansvaret for driften af.

Målet er også at oplysninger om planternes navne og placering skal kunne fås fra informationstavler i parken, og fra Aarhus Kommunes hjemmeside.

Botanisk Have skal være en æstetisk nydelse at besøge.

Det er vigtigt for den æstetiske oplevelse, at Botanisk Have ikke fremstår som misligholdt og slidt. Parkinventaret skal være intakt og velholdt og plejen af de grønne elementer skal sikre at de er i god vækst og opfylder deres formål.

Det kan være nødvendigt at etablere afværgeforanstaltninger i form af fodhegn eller lignende for at undgå unødigt slid på rabatter og plæner.

Døde træer og buske må ikke virke skæmmende, og beplantningerne skal med sin blomstring, frøsætning og efterårsfarver give en æstetisk oplevelse på alle tider af året.

Der skal arbejdes med at tilføre flere farver til haven når der skal plantes nyt. Forbilledet er de engelske landskabshaver, med store mængder af smukt blomstrende træer og buske. Eksisterende sigtelinjer og smukke udsigter skal understøttes og styrkes. (Se pile på oversigtskortet på næste side).

Ved Stubmøllen, er der en fin udsigt ud over byen - særligt mod Thorvaldsensgade.

Fra den sydlige indgang fra Eugen Warming Vej, er der en smuk udsigt ned mod den hvide bro ved ned nedre dam.

Ved adgangen fra Eugen Warmings Vej er der indenfor i parken en tydelig sigtelinje til stenhøjen.

Ved den øverste sø er der udsigt ned igennem parken med sigtelinje til Rådhusårnet.

Fra Peder Holms Vej er der tilsvarende god udsigt over parken og en markant sigtelinje til Prismebygningen. Sigtelinjen til Prismet genfindes flere steder i Parken

I Blomsterdalen er der god udsigt mod øst fra de høje områder tæt ved væksthuset. Her er sigtelinje til Skt. Markus Kirken.

Når man bevæger sig i området ved den midterste sø, får man en tydelig oplevelse af at rummet åbner sig. Man kan se langt i parken og fornemmer at man er i et grønt område der har et stort volumen.

Botanisk Have skal være et refugie for vilde planter og dyr.

Denne målsætning går fint i tråd med fredningskendelsen, som bl.a. foreskriver at der "skal arbejdes for at sikre et større naturindhold og øget biodiversitet".

I forbindelse med daglig drift og den videre udvikling af Botanisk Have vægtes biologiske hensyn derfor på lige fod med æstetiske hensyn.

Mængden af træer skal forøges, og vi vil både plante eksotiske træer og buske fra fremmede egne, såvel som hjemmehørende arter, som ofte er de bedste habitater for den danske fauna.

Der vil blive udpeget velegnede områder, hvor plejen af græs- og urtevegetation vil blive udført på en måde, som er med til at fremme biodiversiteten. På nogle arealer kan der blive tale om at slå græsset og efterfølgende fjerne det afslåede materiale. Andre steder kan vi vælge at tilgodese de græsser og urter, som trives naturligt på den fede jord ved at lade arealer med græs og urter stå uklippede.

Fældede stammer og afskårne grene efterlades så vidt muligt til nedbrydning i Botanisk Have. Der vil blive taget æstetiske hensyn ved placeringen af det afskårne materiale, så det ikke ødelægger helhedsindtrykket af Botanisk Have som en velplejet park.

Døde stammer kan i et vist omfang udnyttes i rekreativ sammenhæng, hvis der samtidigt sikres overensstemmelse med funktion, æstetik og drift af parken.

Sigtelinjer (orange pile)

Træer som skal fældes, vil blive efterladt som højstubbe, hvis biologiske forhold vægtes højt i den givne situation. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis træet er vært for ugler og / eller flagermus, eller hvis der er hulheder og revner, så stammen potentielt kan blive et levested for svampe, dyr og insekter. Der vil ikke blive efterladt højstubbe, som udgør en sikkerhedsrisiko for havens besøgende.

Der vil blive opsat redekasser til småfugle.

Botanisk Have skal være attraktiv for børn.

Ud over de oplevelser, som naturen kan give, skal der også være legefaciliteter, som er attraktive for børn og besøgende i alle aldre.

Der findes en lille småbørnslegeplads i en sydlige ende af Botanisk Have, og tæt ved Poppelpladsen er der i 2019 etableret en ny stor legeplads med aktiviteter for alle generationer. Legepladsen er etableret i overensstemmelse med fredningskendelsen. Der skal ske en løbende justering af indretningen på begge legepladser, hvis/når der opstår nye behov.

Botanisk Have skal have god tilgængelighed for alle, på alle tider af året.

Der skal fortsat være adgang til haven for folk i kørestol, og der skal arbejdes strategisk med placering af bænke i passende (pause-) afstand fra hinanden.

Nedfaldende grene og blade samt frost og sne må ikke være en hindring for færdsel på hovedstierne.

Der vil blive arbejdet for at etablere rækværk / gelændere ved meget stejle sti-strækninger.

Det skal fortsat være muligt at opleve Botanisk Have fra en hestevogn, hvor turene har sit udgangspunkt i Den Gamle By.

Botanisk Have skal danne rum for organiserede aktiviteter

Botanisk Have lægger i dag areal til mange forskellige typer af organiserede aktiviteter, hvilket der fortsat skal være plads til.

Målsætningen er at antallet af større arrangementer fastholdes i et antal og i et omfang, der ikke væsentligt forringer de øvrige besøgendes oplevelse af Botanisk Have.

En væsentlig forringelse af oplevelsen af haven kan være, hvis centrale dele af parken er spærret af for øvrige besøgende i længere perioder, når græsplænerne slides ned og ikke når at blive genoprettede imellem de forskellige arrangementer og hvis arrangementer tidsmæssigt ligger så tæt på hinanden, at parken en stor del af tiden ikke "ligner sig selv", men skæmmes af installationer opsat i tilknytning til allerede afholde eller kommende arrangementer.

Der skal være let at finde relevant information om Botanisk Have

Målet er, at oplysninger om haven bl.a. kan findes på informationstavler i Botanisk Have og på Aarhus Kommunes hjemmeside.

5. PLEJEPLAN.

I dette afsnit vil vi redegøre for de plejeforanstaltninger, der ind til nu har været foretaget i Botanisk Have som "daglig drift".

Botanisk Haves grønne arealer består af en række delelementer, som hver kræver sin specielle pleje. Plejen bliver udført i henhold til "kvalitetsbeskrivelser for drift af grønne områder 2019" – se bilag 4. Havens elementer kan udskiftes og suppleres med nye, og plejeniveauerne kan ændres i takt med at havens brugere skifter behov og Aarhus kommune får nye grønne fokusområder.

ARBORETET:

Delelementer:

Græs:

I arboretet, som udgør den største del af Botanisk Have, er store arealer dækket af græs. Græsset skal opfylde forskellige formål og plejen af græsset skal være tilpasset disse. Der skal være store flader, som klippes tæt, så de egner sig til ophold og leg for de besøgende, og der skal være områder, hvor græs og urtevegetationen får lov til at vokse sig højt af hensyn til biodiversiteten. Alle græsrabatter ud mod stierne klippes med samme interval som på de klippede plæner for at understøtte det velplejede udtryk.

Græsflader:

Græsset på disse arealer er beregnet til ophold og fritidsaktiviteter, og græsset må derfor aldrig blive mere end 15 cm. højt. Græsklipningen sker med 7-10 dages mellemrum – afhængig af vejret. Dog accepteres græs i op til 25 cm's højde omkring tekniske anlæg og udstyr.

Naturgræs:

Klippes 1 gang årligt – eventuelt med efterfølgende opsamling af afklip. Ud til stierne afgrænses naturgræsset af en ca. 1 m. bred græsribat, som klippes med samme hyppighed som græsflader til ophold. Der udføres supplerende slåning / opgravning af invasive arter og af aggressive urter, hvis disse bliver for dominerende. Enkelte steder vil naturgræsset forsøgsvis slet ikke blive slået. Naturgræsset findes på nuværende tidspunkt hovedsageligt på skråninger, som ikke egner sig til ophold og under udvalgte buske og træer.

Busketter:

Busketterne skal vokse frit, men beskæres hvis de generer færdslen på de tilstødende stier og veje, og der vil ske foryngelsesbeskæring, når det findes nødvendigt. Busketterne skal bevares i deres nuværende omfang. Busketterne friholdes for uønskede vildskud og uønsket opvækst af selvsåede træer og buske samt grovere urtevegetation.

Hække:

Hækkene, som afgrænser Botanisk Have mod omgivelserne, er sandsynligvis etableret af Aarhus Kommune i forbindelse med anlæggelsen af Botanisk Have. Hækkene står i skel, og Aarhus kommune klipper begge sider af hækken med undtagelse af den del af hækken, som grænser op mod det fælles friareal tilhørende bebyggelsen Vestervang. På denne strækning sørger Vestervangs grundejerforening for, at hækken klippes på deres side. Desuden klipper Aarhus Universitet begge sider af hækken i skel mellem væksthuset og Botanisk Have mod syd. Hækken mellem Væksthuset og Blomsterdalen klippes af Aarhus Kommune på siden mod blomsterdalen og af Aarhus Universitet på siden mod væksthuse.

Hækkene skal være tætte og holdes i en bredde, så de ikke er til gene for færdslen på de tilstødende fortove og stier. Hækkene klippes 2 gange om året mod omgivende veje og stier og mod nabobebyggelsen Vestervang. På de øvrige sider ind mod Botanisk Have klippes hækken kun 1 gang årligt, da denne side typisk vokser i skyggen af træer og buske og derfor ikke vokser så hurtigt.

Hækkene friholdes for uønskede vildskud og uønsket opvækst af selvsåede træer og buske samt grovere urtevegetation.

Træer:

Træerne spiller hovedrollen i Arboretet, og de fældes kun, hvis der er en væsentlig grund til det.

Det kan være nødvendigt at fælde træer, hvis de pga. af alderdom og sygdom udgør en fare for de besøgende i parken.

Træer som skal fældes, vil blive efterladt som højstubbe, hvis biologiske forhold vægtes højst i den givne situation. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis træet er vært for ugler og / eller flagermus, eller hvis der er hulheder og revner, så stammen potentielt kan blive et levested for svampe, dyr og insekter.

Hvor æstetiske hensyn vægtes højst, vil træet blive fældet i en lavere højde eller helt ved roden. Det kan også være nødvendigt at fjerne det farlige / døde træ helt, hvis der er behov for pladsen til plantning af nye træer. Der vil ikke blive efterladt højstubbe, som udgør en sikkerhedsrisiko for havens besøgende

Fældede stammer og afskårne grene efterlades så vidt muligt til nedbrydning i Botanisk Have. Der vil blive taget æstetiske hensyn ved placeringen af det afskårne materiale, så det ikke ødelægger helhedsindtrykket af Botanisk Have som en velplejet park. Det tilstræbes at død ved både placeres i skygge og i sollys.

Døde stammer vil i et vist omfang blive udnyttet i rekreativ sammenhæng, hvis der samtidigt sikres overensstemmelse med funktion, æstetik og drift af parken.

Der er et politisk ønske om, at der skal plantes flere træer i Aarhus kommune. Team Grønne områder har derfor en målsætning om, at der også skal være flere træer i Botanisk Have end der er i dag. Der er dog grænser for, hvor mange nye træer der kan plantes, hvis haven skal bevare sin karakter, som bl.a. skabes af åbne græsarealer, som kan bruges til aktivitetsområder og af græsarealer med fritstående, fuldkronede træer. Derfor vil mange af de nye træer i de kommende år blive plantet på skråningerne mod Ringgaden og mod Eugen Warmings Vej. Skråningerne egner sig ikke til ophold og visse steder kan det også være en fordel at have skyggende træer på skråningerne, frem for lysåbne arealer med græs. Jorden i Botanisk Have er fed og næringsrig og den naturlige urtevegetation er høj og domineret af grove urter og indslag af invasive arter, som er omkostningstunge at slå, hvis de gror på et skrånede terræn.

De nye træer vil blive plantet solitært, i grupper eller som en del af nye krat og hegn.

Fuldkronede træer:

Fuldkronede træer friholdes for uønskede vildskud og uønsket opvækst af selvsåede træer og buske samt grovere urtevegetation. Træerne beskæres, hvis de forhindrer fri færdsel på stier og veje i parken og på naboarealet. Døde grene, som skønnes farlige for de besøgende, vil ligeledes blive fjernet.

Nyplantninger:

Træer som skal være fuldkronede, placeres, så de kan udvikle sig frit, medmindre de plantes som en del af en gruppe. Der vil ikke blive plantet flere træer på plænerne end at der til stadighed vil være åbne græsarealer, som giver plads til aktiviteter, som ikke kan udfolde sig på arealer med mange træer og / eller buske.

Ved placeringen af træerne vil der blive taget hensyn, så vigtige udsigtslinjer ikke blokeres (se side 16).

Nyplantede træer vandes de første 3 år efter plantningen.

Krat og hegn:

Krat og hegn er i denne sammenhæng tætte bevoksninger, som indeholder både træer og buske. Nogle steder i parken har **krat og hegn** karakter af skov. Der er ingen standardpleje på disse bevoksninger, men det kan være nødvendigt at fælde træer som led i den almindelige udynding og foryngelse af den samlede bevoksning.

Desuden vil der foretages fritrumsbeskæring, hvis bevoksningen generer færdslen på de tilstødende stier og veje.

Nyplantninger:

Opstår der huller i de eksisterende krat og hegn pga. stormfald, bortskaffelse af farlige træer eller andet, vil der blive efterplantet, så bevoksningen bevarer sin karakter.

Vand:

Søer:

De 3 damme er beskyttet af naturbeskyttelseslovens §3, og der må derfor ikke ske renoveringer og omlægninger, som vil ændre væsentligt på de nuværende forhold uden at der er givet tilladelse til det i henhold til naturbeskyttelsesloven.

Grødeskæring og bortskaffelse af affald vil dog blive udført regelmæssigt, som en del af den almindelige vedligeholdelse.

Vandløb:

Hesselbækken er ikke udpeget som et beskyttet vandløb.

Plejen af bækken består i at holde strømrønden fri for nedfaldne grene og blade og ved at skære en del af bredvegetationen ned ca. 1 gang årligt om foråret.

Belægninger:

Der findes både faste og løse belægninger i arboretet.

Faste belægninger:

Der er fast belægning på alle havens hovedstier. Belægningerne består af asfalt, som flere steder er belagt med et tilslagsmateriale af majssten.

Plejen består af lapning af huller og jævnlige fejninger. Der ryddes desuden sne og saltes på hovedstierne efter behov.

Med års mellemrum kan det være nødvendigt at afrense overfladen for bitumen, som pga. slid trænger op til overfladen og gør stien glat.

Løse belægninger:

Der er grus på en række mindre tværgående stier og på den lille runde p-plads syd for poppelpladen.

Der udføres ukrudtsbekæmpelse, udjævning og efterfyldning med grus efter behov.

Tekniske anlæg og udstyr:

Bænke, skraldespande, skilte:

Plejen af disse består i at holde dem i en funktionsdygtig og sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

Alle flader vaskes 1 gang årligt. Er der behov for at bruge algefjerner, skal disse være miljøgodkendte.

Skulpturer:

I Botanisk Have er der en buster af statsministrene H.C. Hansen og Hans Hedtoft og af museumsinspektør Peter Holm. Desuden er der en statue af digteren St. Steensen Blicher og en skulptur i bronze med navnet Solskinspigen.

Der er ingen standardpleje af statuerne. Graffiti og snavs fjernes efter behov.

Bygninger o.l.:

Toiletter:

Der findes toiletter 2 steder i Botanisk Have: i en separat bygning nord for amfiscenen og i bygningen ved den østlige udgang fra Den Gamle By.

Toiletterne er aflåste om natten og driftes efter en særskilt plan.

Affaldsindsamling:

Affaldsindsamlingen langs P. Holms Vej igennem Botanisk Have foretages af privat entreprenør i henhold til gældende kontrakt med vejkontoret.

I resten af Botanisk Have står den kommunale entreprenørenhed for opsamling af affald og tømning af skraldespande. Dette gøres dagligt og efter behov.

Om sommeren suppleres de faste skraldespande med flytbare affaldscontainere, som er placeret på det klippede græsarealer. Disse kan flytte rundt af de besøgende efter behov.

ROSENHAVEN, TEMAHAVERNE, BEDENE MED SIRGRÆSSER, LILJER OG STAUDER SAMT SURBUNDSBEDET (Rododendronbedet).

Aarhus Kommune har indgået et samarbejde med den frivillige forening "Botanisk Havens Venner" om drift og udvikling af rosenbedene, temahaverne, bedene med sirgræsser samt surbundsbedet. Pasningen af bedene sker i henhold til den gældende brugeraftale imellem Aarhus Kommune og Botanisk Haves Venner

Her i står bl.a. følgende:

"§3: Aftalegrundlaget:

3.1 Bruger har ansvaret for at arealerne til en hver tid er renholdte og vel vedligeholdte. Ved arealer forstås plantebede, belægninger, hegn og planteskilte inden for området.

Aarhus kommune har fortsat ansvaret for slåning af græsset imellem rosenbedene og ansvaret for de af arealernes træer, som er omfattet af Botanisk Haves træregistrant.

3.2 Der må efterplantes efter behov, men der må ikke ændres radikalt i områdernes karakter. Rosenbedene skal bevares som rosenbede og de øvrige bede skal forsat være samlinger af græsser, liljer og stauder. (jf. §1.2 og §4).

3.3 Bruger må ikke anvende pesticider til bekæmpelse af uønsket plantevækst, insekter, svampe og skadedyr. Eventuel rottebekæmpelse sker på Aarhus kommunes foranledning

3.4 Plejen af arealerne skal udføres, så den ikke er til gene for Botanisk Haves besøgende og for andre entreprenører.

3.4 Bruger har til enhver tid ansvaret for, at arealerne er i en sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

3.5 Arealerne skal holdes åbne for offentligheden, med mindre helt særlige omstændigheder nødvendiggør en begrænsning i offentlighedens adgang. Ved arealer forstås plantebede, belægninger og kantsten inde for aftaleområderne.”

”3.10 Enhver kommerciel udnyttelse af arealerne kræver en forudgående skriftlig tilladelse fra Aarhus kommune og kan kun forventes imødekommet i et meget begrænset omfang.”

”§4 Omlægninger

4.1 Der må ikke ske væsentlige ændringer i bedenes udformning og anvendelse, medmindre disse ændringer på forhånd er godkendt af Aarhus kommune og er indarbejdet i den gældende pleje- og udviklingsplan for området.

4.2 Ved større omlægninger på de af aftalen omfattede arealer, er det brugerens ansvar at indhente de nødvendige myndighedsgodkendelser.”

”§ 5 Mislighold

5.1 Ved væsentlig misligholdelse af bestemmelserne i nærværende brugeraftale er Aarhus Kommune berettiget til at ophæve aftalen med kortere varsel end de 3 måneder nævnt i §2.

5.2 Ved ophævelse som følge af væsentlig misligholdelse er Aarhus Kommune berettiget til at kræve ethvert påført tab ved misligholdelsen dækket af bruger.”

DE DANSKE PLANTESAMFUND OG STENBEDET

Aarhus Kommune har indgået et samarbejde med Aarhus Universitet om udvikling og formidling af De Danske Plantesamfund og Stenbedene. Pasningen af området sker i henhold til den gældende brugeraftale imellem Aarhus Kommune og Aarhus Universitet.

Her i står følgende:

”§3 Aftalegrundlaget

3.1 Bruger har ansvaret for, at arealerne til enhver tid er renholdte og vel vedligeholdte. Ved arealer forstås plantebede, belægninger, hegn og planteskilte inden for området.

3.2 Der må efterplantes efter behov, med er må ikke ændres radikalt i områdernes karakter. Bedene skal bevares som hhv. stenbed, en samling af danske plantesamfund og som surbundsbed.

3.3 Bruger må ikke anvende pesticider til bekæmpelse af uønsket plantevækst, insekter, svampe og skadedyr. Eventuel rottebekæmpelse sker på Aarhus kommunes foranledning.

3.4 Plejen af arealerne skal udføres, så den ikke er til gene for Botanisk Haves besøgende og for andre entreprenører.

3.4 Bruger har til enhver tid ansvaret for, at arealet er i en sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

3.5 Arealerne skal holdes åben for offentligheden, med mindre helt særlige omstændigheder nødvendiggør en begrænsning i offentlighedens adgang.”

”3.10 Enhver kommerciel udnyttelse af arealerne kræver en forudgående skriftlig tilladelse fra Teknik og Miljø og kan kun forventes imødekommet i et meget begrænset omfang.”

”§ 4 Omlægninger

4.1 Der må ikke ske væsentlige ændringer i områdernes udformning og anvendelse, medmindre disse ændringer på forhånd er godt kendt af Aarhus Kommune og er indarbejdet i den gældende pleje – og udviklingsplan for området.

4.2 Ved større ændringer på de af aftalen omfattede arealer, er det brugerens ansvar at indhente de nødvendige myndighedsgodkendelser.”

”§ 5. Mislighold

5.1 Ved væsentlig misligholdelse af bestemmelserne i nærværende brugsaftale er Aarhus Kommune berettiget til at ophæve aftalen med kortere varsel end et helt 1 år, som nævnt i §2”.

5.2 Ved ophævelse som følge af væsentlig misligholdelse er Aarhus Kommune berettiget til at kræve ethvert påført tab ved misligholdelsen dækket af bruger.”

POPPELPLADSEN

Belægninger:

Løse belægninger:

Poppelpladsen ligger på en vejmatrikel og vedligeholdelsen af grusbelægningen varetages derfor af Aarhus Kommunes vejkontor.

Der efterfyldes med sand efter behov.

Træer:

Formklippede træer:

Poppelpladsen er omkranset af formklippede lindetræerne, som klippes i facon 1 gang årligt.

Udstyr:

Team Grønne Områder har ansvaret for alt inventaret på poppelpladsen med undtagelsen af eventuelle vejskilte.

Borde/bænkesæt:

Ved den sydlige indgang til Botanisk Have fra Poppelpladsen står der 2 borde /bænke sæt i beton.

Plejen af disse består i at holde dem i en sikkerhedsmæssig forsvarlig stand og at vaske alle flader 1 gang årligt. Er der behov for at bruge algefjerner, skal disse være miljøgodkendte.

Blomster i kummer:

Der findes 2 kummer med blomster på Poppelpladsen. Kummerne er placeret ved den østlige indkørsel til Poppelpladsen. De 2 blomsterkummer passes i andet regi sammen med de øvrige kummer i Aarhus midtby.

6. MINDRE ANLÆGSARBEJDER OG UDVIKLINGSOPGAVER 2022-2023

I dette afsnit vil vi redegøre for "mindre anlægsarbejder samt eventuelle detailændringer i almenhedens adgangsret" – jvf. fredningskendelsen. Desuden redegøres der for div. udviklingsopgaver.

Der vil blive arbejdet videre med følgende opgaver i perioden 2022-2023:

- En opdæmning for ulovlig parkering, cykling ol. på græsarealer, så disse ikke slides unødigt. Det kan f.eks. gøres ved skiltning eller placere kampesten, pullerter, fodhegn eller lignende på strategisk udvalgte steder.

- Ajourføring af det eksisterende planteregister for arboretet, i samarbejde med Botanisk Haves Venner.
- Retableret af manglende navneskilte på udvalget træer og buske. Arbejdet udføres i samarbejde med Botanisk Haves venner.
- Udskiftning af de eksisterende informationstavler i haven. Der vil bl.a. blive opstillet en ny informationstavle i Blomsterdalen, hvor der bl.a. fortælles om Botanisk Haves Venner og deres frivillige arbejde i Botanisk Have. Botanisk Haves venner er inddraget i projektet.
- Sikring af stejle stistrækninger, så risikoen for at falde bliver mindre. Der kan blive tale om at ændre på belægningens beskaffenhed og opsætning af gelænder på udvalgte lokaliteter. Der er indhentet priser på gelænder mv.
- Finde en prisbillig løsning på problemet med de ujævne chausse'stens-bånd, i rosenbedene i Blomsterdalen. Der er indhentet priser på forskellige løsninger, men ingen er billige.
- Forsøg med udlægning af arealer til uklippet græs og etablering af blomstereng. Forsøg påbegyndt i 2021.
- Der vil blive opsat redekasser til småfugle.

7. STATUS OVER ANLÆGSARBEJDER OG UDVIKLINGSOPGAVER 2020-2021

- Amfiscenen er blevet renoveret.
- Botanisk Haves Venner har sat planteskilte på træer og buske i arboretet – i hele området nord for P. Holms Vej.
- Aarhus kommune har fået produceret "færdselsskilte" til opsætning i de bede, som Botanisk Haves Venner har ansvaret for driften af.
- Botanisk Haves Venner har restaureret og genoplivet det kunstige vandløb og de 2 damme i Temahaverne.
- Der har været lavet forsøg med opsætning af nye affaldsbeholdere og med affaldssortering. De forsøgte løsninger viste sig ikke at være anvendelige.

- Det grønne areal imellem Temahaverne og Møllevejen er blevet genplantet med træer. Der er plantet forskellige sorter af kirsebær – nogle spiselige andre bare til pynt.
- Der er fældet flere risikotræer og andre er beskåret. Genplantningsplaner er under udarbejdelse.
- Den Gamle By har med tilladelse fra Aarhus kommune, Fredningsnævnet og DN opsat en pavillon midlertidigt, på arealet umiddelbart nord for brandvejen fra Mønsgade til DGB's bagindgang.
- Arbejdet med udviklingen af Aarhus Kommunes hjemmeside, så den får flere informationer om Botanisk Haves faciliteter og plantesamling, er udskudt ind til videre.
- Projektet "fast belægning på den vandlidende Poppelplads" er udskudt ind til videre.

Kilder:

Div. gamle informationsfoldere produceret af Aarhus Kommune

Aarhus Wiki

Realdanias hjemmeside

DN's forslag til fredning 2015